

TÜRKİYE’NİN AFRIKA AÇILIMINDA KENYA’YA OLASI MODELLİĞİ

Turkey as a Potential Model to Kenya in The Expansion of Africa

*Asena BOZTAŞ, ** Volkan İPEK

ÖZET

Uluslararası sistemde gelişmemiş dünyaya model olma ile ilgili Türkiye’nin işaret edildiği birçok ülke mevcuttur. Ortadoğu, Latin Amerika, Asya ve çalışmada incelenecek olan Afrika ülkeleri bunlar arasında yer alır. Son dönem Türk dış politikasının yaptığı Afrika açılımıyla Türkiye, Afrika ülkeleriyle ilişkilerini geliştirirken bu ülkelere önemli katkılarda da bulunmaktadır. Son dönemdeki bu katkılar ve tarihsel bağların mevcudiyetiyle Türkiye, gelişmemiş ve ulus inşa süreçlerini tamamlayamamış Afrika ülkelerine model oluşturabilecek niteliktedir.

Çalışma kapsamında Türkiye’nin bir Afrika ülkesi olan Kenya’ya model oluşturabileceği; etnik gruplarının demokratik yaşam adına çizecekleri yol, küreselleşme sürecinde ulusal kimliği koruma, iş dünyasının gelişimi, ekonomik ve siyasi bağımsızlığın korunması, insan haklarının ve düşünce özgürlüğünün geliştirilmesi, ulusal bütünlüğün önemi, sivil toplum örgütlerinin gelişimi, jeopolitik konumun değerlendirilmesi, sağlık alanındaki sorunlara çözüm getirme ve uluslararası örgütlerde girişimcilik perspektiflerinden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Kenya, ulusal kimlik, model ülke, ekonomik-siyasi bağımsızlık

ABSTRACT

Turkey has been pointed out to be a model to many underdeveloped countries within the international system. Countries from Latin America, Asia, the Middle East and Africa are among these countries. Through the Turkish government’s latest initiative policy towards Africa, Turkey has both promoted relations and made economic and politic contributions. Thanks to latest developments and existing historical relations, Turkey has the potential of being a model to underdeveloped African countries.

The aim of this study is to assess the potential of Turkey being as a model to Kenya in terms of steps taken by ethnic groups for the sake of democratic life, protection of national identity in the course of globalization, development within the business circles, protection of economic and political independence, development of human rights and intellectual freedom, significance of national unity, development of non-governmental organizations, geopolitical status, offering solutions to health problems and entrepreneurship in international organizations.

Key Words: Turkey, Kenya, national identity, model country, economic-political independence

GİRİŞ

Gelişmemiş veya gelişmekte olan farklı ülkelere “model” olma ve jeostratejik örnek oluşturma, Türkiye’ye biçilen son dönem rollerin arasında önemli yer tutmaktadır. Gerek yabancı gerekse yerel medya Türkiye’nin son dönemdeki aktif dış politikası ve gelişen ekonomisi nedeniyle bu ülkelere bir kalkınma modeli olduğunun altını çizmektedirler. Bu bağlamda Afganistan’daki barış gücüne yapılan askeri destek, İsrail’in Gazze’deki eylemlerine yöneltilen açık eleştiriler ve Kırgızistan’ın Türk turizmini kendine örnek aldığı açıklaması (“Kırgızistan Türkiye’yi turizmde model ülke seçti”, 2008) Türkiye’yi belli ülkeler için bir kılavuz haline getirmektedir. Sadece günümüz yapısıyla sınırlı

* Araştırma Görevlisi, Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, aboztas@sakarya.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü, volkani@bilkent.edu.tr

olmayan bu kılavuzluk yakın tarihte de kendisini göstermiştir. Mısır'da Enver Sedat ve Cemal Nasır, Tunus'da Habib Bourgiba ve İran'da Muhammed Rıza Pehlevi Atatürk ilkelerini ve devrimlerini kendi ülkelerine uygulamak istemişlerdir.

Gelişmekte olan ülkelerden biri olarak kabul edilen Türkiye son dönemde Afrika ülkelerine de bir model olarak sunulmaktadır. Uganda'nın üretim sektörüne verilen ekonomik rehberlik (Erdem, 2010) ve Botswana ile Namibya arasındaki gerginliğin azaltılmasında Türkiye'den istenen yardım (The Economist, 2010) Sahara-altı Afrika'ya yeni ve güçlü bir şekilde açılmış olan ülkenin kıtadaki prestijini arttırmaktadır. Bu çerçeveli çalışma Kenya'nın tarihsel süreçte yaşadıkları ve içinde bulunduğu karmaşanın bir zamanlar farklı boyutlarla Türkiye'de de yaşanmış olduğu gerçeğini ve Kenya'nın da Türkiye'yi kendisi için bir model alabileceğini ifade edecektir. Aynı zamanda, Kenya'nın Türkiye ile yaşadığı ortak noktalar değerlendirilerek bunların Kenya kalkınmasında itici bir güç olarak kullanılabilmesi vurgulanacaktır. Ülkelerin buldukları coğrafi konumları, siyasi yapılanma süreçleri, ulus bilinci aşamaları, ekonomik yapıları ve sosyo-kültürel yapıları kendilerine özel olduğu için elbette ki geçmişleri tamamen örtüşmeyecektir. Ancak çalışmada amaçlanan nokta gelişme yolunda bir ülke olan Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu'nun 2009 raporuna göre kalkınma alanında son on beş ülkede yer alan, 2010 İnsani Kalkınma İndeksine göre 169 ülkeden 128. olan Kenya ("Human Development Index (HDI) - 2010 Rankings", 2010) ile yaşadığı benzerliklerin ele alınması temelinde Türkiye'nin Kenya'ya bir kalkınma modeli oluşturabileceğidir. Türkiye'nin Kenya modeli söz konusu alanlardan da yola çıkılarak *etnik gruplarının demokratik yaşam adına çizecekleri yol, küreselleşme sürecinde ulusal kimliği koruma, iş dünyasının gelişimi, ekonomik ve siyasi bağımsızlığın korunması, insan haklarının ve düşünce özgürlüğünün geliştirilmesi, ulusal bütünlüğün önemi, sivil toplum örgütlerinin gelişimi, jeopolitik konumun değerlendirilmesi, sağlık alanındaki sorunlara çözüm getirme ve uluslararası örgütlerde girişimcilik* olarak özetlenebilir.

Türkiye-Kenya: Farklı Coğrafyalar & Benzer Yapılar

Türkiye ve Kenya kendi cumhuriyetlerini Batılı güçlere karşı verdiği bağımsızlık savaşları sonucunda kurmuştur. Ne Kenya ne de Türkiye kendi Cumhuriyetlerini Almanya'da olduğu gibi salt siyasi yapılarını birleştirerek ya da Fransa'daki gibi salt bir devrim sonucu kurmamışlardır. Kenya Cumhuriyeti İngiliz koloniciliğine karşı direniş göstermişken (Elkins, 2000: 25-57), Türkiye de topraklarında manda ve himaye yönetimleri kurmak isteyen Fransa, Yunanistan, İtalya ve yine İngiltere gibi güçlere karşı koymuştur (Kedourie, 1968: 19-20). Aynı zamanda, iki ülke de bağımsızlıkları yolunda Batılı devletlerin üzerlerinde kurduğu bir takım sosyoekonomik-fikirsal modernleşme araçlarından yararlanmışlardır. Türkiye bu konuda özellikle Almanya'nın Berlin-Bağdat demiryolu projesi (Earle, 1972: 40-42; Eldem, 1994: 97; Yavuz, 2003: 529) adına Almanya'dan pek çok maddi yardım almış, ordusunu Alman düzeniyle yapılandırmış ve Cumhuriyeti'nin temellerini Batı aydınlanması üzerine kurmuştur. Kenya ise, 20. yüzyılın başlarında Mombasa ve Viktorya Gölü arasında inşa edilen demiryolunu (Sambanis, 2004: 165-222) silah taşımacılığında kullanmış ve İngilizlerin ülkede yeniden düzenledikleri haberleşme altyapısından büyük yarar görmüşlerdir.

Etnik grupların demokratik hakları

Türkiye'nin Kenya'ya model olabileceği ilk alanı etnik grupların demokratik yaşam adına izleyecekleri yollar oluşturmaktadır. Luolar, Luhyalar, Kikuyular, Kambalar, Kalenjinler, Massailer, Oromolar gibi yerel kabile gruplarından oluşan Kenya ("Who Are The Kenya People?", 2010) 1921 Lozan Antlaşması'na göre Yahudiler, Rumlar ve Ermeniler gibi azınlıklar ile Lazlar, Çerkezler ve Gürcüler gibi etnik grupların yaşadığı Türkiye'ye (Lozan Sulh Muahednamesi, 38.-43. Maddeler) benzemektedir. Her iki ülkede de belli bir etnik grup yönetimindedir ve bu grubun dışında kalanların

siyasi katılım oranları düşüktür. Bu kadar farklı grubun olduğu bir ülkede her grubun diğerleriyle eşit anayasal haklar talep edeceği de düşünülürse Kenya içinde barındırdığı bu grupların demokratik yaşam haklarını görmezden gelmemelidir. Aynı zamanda, Türkiye'deki bu grupların siyasi/sosyal durumları ve demokratik yaşam yolunda izledikleri süreçler Kenya demokrasisinin kendi etnik gruplarıyla ilgili gelecekte nasıl atılımlar yapacağı konusunda aydınlatıcı noktalar oluşturabilir.

Küreselleşmeye karşı ulusal kimliğin korunması

Kozmopolit yapıları ile kıyı devleti olma özellikleriyle birbirine benzeyen Kenya ve Türkiye küreselleşme süreçlerine de maruz kalmıştır. Bu küreselleşme araçları dil, konuşma, giyim, beslenme (Mahiroğulları, 2005: 1275-1288) gibi alanlarda ön plan çıkmıştır. Ne var ki, iki ülke küresel güçlerin etkisi altında kalmışsa da Kenya'nın bu konudaki kırılabilirliği eski bir sömürge ülkesi olması nedeniyle Türkiye'den daha fazladır. Türkiye küreselleşmenin tartışıldığı hatta engellenmek istediği en güçlü Orta Doğu bölgesi ülkesidir denilebilir. Bu bağlamda Kenya, Türkiye'nin ulusal karakterini küresel güçler karşısında savunmayı bilen aydınlarından esinlenerek ulusal kimliğini daha fazla koruyabilir. Küreselleşme karşıtı edebiyat ve felsefenin Türkiye'de oldukça zengin olduğu hesaba katılırsa, Kenya'nın Türkiye'den örnek alacağı pek çok fikir olmalıdır.

İş dünyası ve iş kültürü

Kenya ve Türkiye arasındaki bir diğer ortak nokta ekonomik bağımlılık olarak göze çarpmaktadır. Hem Türkiye hem Kenya, ekonomik alanda giderek dış kurumlara bağlanmaktadır. IMF, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği, Türkiye ve Kenya'nın etkilendiği ortak büyük güçlerdir. Bu uluslararası güçlerin her iki ülkeye de stand-by anlaşmalarıyla (Anadolu Ajansı, 2010; International Monetary Fund, 2010) ekonomik planlar sunması yine Türkiye-Kenya benzeşmesinde diğer bir noktadır. Aslında Kenya ve Türkiye benzeşmesinin temelinde uluslararası güçler yer almaktadır. Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) (<http://www.wipo.int/portal/index.html.en>) ve NATO ile iyi ilişkiler içerisinde olan Türkiye özellikle AB ile ilişkilerinde son dönemde büyük gelişmelere imza atmış, bu gelişmeler de yine diğer uluslararası aktörler olan Dünya Bankası ve IMF tarafından da büyük destek görmüştür. AB'den mali ve teknik yardımlar alan Türkiye, bu yardımları büyük ölçüde KOBİ'lerin gelişimi, bölgesel yardımlar, tarımsal reform yardımları gibi alanlarda kullanmaktadır (Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2010: 1-51). IMF ve Dünya Bankası'nın her yıl açıkladığı raporlarda da Türkiye, gelişme kaydeden "gelişme yolunda ülkeler" arasında yer alırken, Kenya bu grupta yer alamamaktadır. Fakat Kenya, sömürge dönemi ve sonrasında İngiltere'nin çıkarları doğrultusunda bölgesel ve uluslararası entegrasyonlara girmiş ve istenildiği gibi reform süreçlerini uygulamıştır. Ayrıca Kenya Commonwealth topluluğunun bir üyesidir (Kenya Dışişleri Bakanlığı, 2010) ve bu noktadan ekonomik kaynaklar da sağlamaktadır. Bunun dışında, Türkiye ekonomisi de son yıllarda bu dış güçlerin ülkede yarattığı buhranların da etkisiyle öz üretim dönemine geçmiştir ve bu noktada Kenya'ya olumlu referans olabilir. Türk ürünlerinin ve işadamlarının gün geçtikçe daha da evrensel bir boyut kazanması Kenya'nın bu anlamda Türk iş ve üretim kültürü konularını kendine örnek alabileceği anlamına gelmektedir.

Ekonomik ve siyasi bağımsızlığın korunması

Sömürgecilik döneminde Kenya yerli halkının sömürgeci ülkelerin vatandaşları karşısında eşit olmayan koşullarla karşılaşmasıyla, kapitülasyonlar aracılığıyla yabancı yerleşimcilerin (Gayrimüslimler) Türk halkından daha ayrıcalıklı konuma gelmeleri (Karatepe, 2004: 98) iki ülke arasındaki benzerliğe bir diğer örneği oluşturur. 1885 yılından 1963'e kadar Kenya'da İngiliz sömürsü egemen

olmuş ve bu süreçte İngiliz yerleşimciler Kenya yerli halkının çiftliklerine yerleştirilmiştir. Yerli halk köle olarak çalıştırılmış ve oturdukları yerlerden kiralar alınmış, kendi topraklarının ellerinden alınması bir yana, eskiden kendi toprakları olan yerlerden boyunlarına taktıkları “kipande¹” ile ve çiftliklerde oturan beyaz yerleşimcilerin izni ile geçişlerine olanak tanınmıştır. Toprağını kullanamayan yerli halka Avrupalılarca rehabilitasyon programları ve tarımsal reformlar uygulanmış fakat süreç içerisinde bu rehabilitasyon kampları adeta birer işkence kamplarına dönüşmüştür (Özer, 2005: 42-51). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yabancı yerleşimcilerin vergilerinin yerlilere göre çok daha az olması ise benzerliğin Türkiye boyutudur. Türk devleti bu süreçten kapitülasyonları kaldırma gibi büyük ve devrim niteliği taşıyan bir reformla çıkmıştır. Kenya da bu anlamda kendi ülkesinde devam eden ve etkisini misyonerlik gibi yollarla sürdüren Batı üstünlüğüne benzer reformlarla son verebilir. Güney Amerika'daki devlet tarafından yapılan kamusallaştırma ve ulusallaştırma eylemleri de örnek alınabilir.

İnsan haklarının ve düşünce özgürlüğünün geliştirilmesi

Kenya'yı ve Türkiye'yi aynı noktada buluşturan bir diğer örnek de cumhuriyetlerinin ilk yıllarındaki tek parti dönemlerindeki siyasi sistemleri ve çok partili döneme geçiş aşamalarındaki başarısızlıklarıdır. 1963'te bağımsızlığını kazanan Kenya İngiliz monark başkanı ve kendi hükümet başkanı tarafından yönetiliyordu. 1964 yılında cumhuriyet rejimine geçen Kenya'da artık devletin ve hükümetin başı devlet başkanıydı (Mboya, 1970: 37-39). Türkiye'den farklı olan durum ise ilk partisi olan KAU (Kenya Afrika Birliği)'nin 1944'de oluşturulmasıdır (Harbeson, 1973: 3-5). Yani cumhuriyet kurulduğunda Kenya'da zaten tek parti mevcuttu. Bunun nedeni ise, İngiliz sömürüsüne daha fazla katlanamayan yerli halkın milliyetçiliği hızlandırması (Delf, 1961: 140-142) ve büyüyen milliyetçilik karşısında İngiltere'nin balans olarak (yine kendi kontrolünde) KAU'nun oluşumunu desteklemesidir². Fakat daha sonra Mau Mau isyanı³ Kenya'da patlak vermiş, Avrupalı yerleşimcilere ve onlara verilen haklara isyan eden halkın kışkırtıcısı olarak da KAU lideri Jomo Kenyatta gösterilmiştir. Akabinde Kenyatta tutuklanmış ve hapsedilmiştir (Harbeson, 1973: 52-53). Afrika milliyetçiliğinin gün geçtikçe büyümesi İngiltere ve tüm Avrupalı devletleri tedirgin etmeye başlamıştır. Bu doğrultuda koloni partilerinin kurulması sağlanmış ve Kenya'da 1961'de Kenyatta (Kenya'daki çoğunluk kabile olan Kikuyuların lideri) serbest bırakılmıştır ve KANU (Kenya Afrika Ulusal Birlik Partisi)'nin liderliğine getirilmiştir⁴. Kenya'nın bu noktada Türkiye ile benzeştiği nokta ise, KADU'nun 1964'de cumhuriyet rejimine geçilmesiyle ve ülkede milliyetçilik olaylarının artmasıyla feshedilip üyelerinin KANU'ya katılmalarıdır (Mboya, 1970: 37-39). Türkiye'de de çok partili döneme geçiş çabaları sırasında güdümlü bir muhalefet oluşturma isteğiyle (Dursun, 1999: 34) 1924'de kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) Kemalist çizgide olmadığı ve eski düzen yanlısı tavrı aldığı için 1926'da kapatılmıştır. Ayrıca, ikinci kez Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'na

¹ **Kipande:** İngiltere sömürge dönemi yerlilerin kayıt yasasına göre yerli Kenyalı işçilerin boynuna takmasını zorunlu kılan bir çeşit kimlik.

² Sömürgelemlerin ilk yıllarında baskıcı ve katı bir tutum izleyip daha sonra bunu yumuşatmak sömürgecilik politikası uygulayan Avrupalı devletlerin manevrası haline gelmiştir ve Kenya'daki durum buna uymaktadır.

³ **Mau mau isyanı:** II. Dünya Savaşı'nın bitişi ve Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla Kenya'da milliyetçilik, ekonomik ve politik hoşnutsuzluk artmaya başladı. (Özellikle Kikuyular arasında) 1951'de bu huzursuzluklara paralel olarak bazı şiddet olayları meydana geldi ve sonraki yıllarda gizli Kikuyu gerilla örgütleri (Mau Mau örgütü başta olmak üzere) Avrupalılara karşı şiddet eylemlerine başladı. Bu isyanda binlerce Afrikalı (çoğu Kikuyular'dan) gerilla savaşı taktiğiyle İngiliz koloncilik kurallarına ve yabancı yerleşimcilerin hegemonyasına karşı çıktı. Fakat Kikuyular'ın fakir kesimi ayaklanmayı gerçekleştirirken, zengin Kikuyular koloncilik kurallarını kendi lehlerine kullandıkları için isyana karşı hareket ettiler. Çatışmadan dört yıl sonra 1956'da İngilizler, 1800'den fazla Afrikalının, 36'dan fazla beyaz yerleşimcinin ve 11.000 Mau Mau üyesinin ölümüyle sonuçlanan isyanı bastırabildi.

⁴ O dönemde birden fazla parti olsa da Kenya'nın en büyük iki kabilesi (Kikuyular ve Luolar) tarafından desteklenen KANU'nun en büyük rakibi KADU (Kenya Afrika Demokratik Birliği) idi.

muhalefet etmesi için Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)'nin kurulması ve daha sonra Fethi Okyar'ın, Fırka'yı feshetmesi bir bakıma Kenya'da yaşanan olayın bir benzeridir.

Cumhuriyet rejiminin gelişi her iki ülke devletlerinin dış politika sürecinde Batıcı çizgide ilerlemelerini engellememiştir. Batıcılık politikası, ülkelerin cumhuriyet öncesi dönemlerinde olduğu gibi hükümetlerince de sürdürülmüş, aydın kesim ve ekonomik elitler tarafından da desteklenmiştir. Kenya liderlerine ve elitlerine bakıldığında, Avrupa'da eğitim gördükleri göze çarpmaktadır. Örneğin Bağımsız Kenya'nın ilk lideri olan Jomo Kenyatta, Londra'da eğitim görmüş ve ülkesine dönmüştür. Ancak burada bir gerçeği ifade etmek gerekir. Kenya İngilizlerin sömürge yönetimiyle yönetildiği için İngiltere'nin psikolojik bir etkisi altında kalmıştır ki bu Kenya'ya postkolonyal bir nitelik kazandırır. Türkiye'deki Batıcılık ise herhangi bir sömürge etkisi olmadan ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Kenyatta Batılı bir eğitim görmüş olsa da milliyetçilik akımının en önemli isyanlarından Mau Mau hareketini desteklediği gerekçesiyle yedi yıl Lokitaung Hapishanesi'nde mahkum olmuştur (Delf, 1961: 63, 178-201). Henüz görevdeyken bir parti liderinin hapsedilmesi Türkiye Cumhuriyeti'ndeki parti liderlerinin darbe dönemlerindeki hapsedilişlerine benzer bir görünüm sergilemektedir. İki ülke de cumhuriyetlerinin ilk dönemlerde bağımsızlıklarını kazanmalarında öncülük etmiş siyasi partilerin dışında başka bir oluşuma izin vermemişlerdir. Bugün Türkiye'deki demokratik süreç henüz yerleşik olmasa da en azından Türk siyasi partileri demokrasinin gerekliliği konusunda hemfikirdirler. Aynı zamanda bu demokrasi süreci Türkiye'de insan hakları gibi konuların da daha çok düşünülmesini sağlamıştır. Türkiye ile siyasi partiler konusunda benzer bir oluşum geçiren Kenya kendi demokrasisi için Türk demokrasi evriminden özellikle insan ve yurttaş hakları adına önemli sonuçlar çıkarabilir.

Kenya-Türkiye analizinde önemli bir benzerlik de diğer birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi siyasi suikastların ve yolsuzlukların artmasıdır. Türkiye'deki Ecevit suikast girişimi, Uğur Mumcu, Abdi İpekçi suikastları ("Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'nun Öldürülmesi ve Meclis Araştırma Komisyonu", 2000; Ilıcak, 2000; Atar ve Üstünkaya, 2000) gibi Kenya'da da 1969'da etkili kabine bakanı Tom Mboya'ya düzenlenen suikast (Rake, 1962: 247-266) ve dönemin Dışişleri Bakanı Robert Ouko'ya düzenlenen suikast (Orlale, 2000), büyük skandalların aslını ortaya çıkaracak isimlerin ortadan kaldırılması yolunda atılan benzer adımlar olmuştur. Türkiye bu suikastlar sonucu ekonomik ve entelektüel olarak derinden sarsılmıştır. Bu suikastlar hem Türkiye'nin uluslararası hem de bölgesel prestijine zarar vermiştir. Fikirlerin silahlarla engellenmesi düşünce özgürlüğüne vurulan büyük darbelerden biridir. Kenya da demokratik gelişme yolunda ve uluslar arası prestij kaybetmeme adına Türkiye'yi örnek alırsa bu noktada önemli kararlar alacaktır.

Ulusal bütünlüğün önemi

İki ülke arasındaki bir diğer benzerlik de Kenya'daki Mau Mau İsyanı niteliğindeki etnik çatışmalardan ve Türkiye'de Türk-Kürt çatışmalarından kaynaklanmaktadır. Aslında parti liderlerinin hapsedilişi de bu benzerliğin bir sonucudur. Mau Mau isyanı sonucu Kenyatta'nın hapsedilişi ile sağ-sol gruplarının sokak çatışmalarına girişmeleri sonucu sözde toplumsal refahı sağlamak amaçlı Türkiye'de yapılan askeri darbeler (Oran, 2003: 668-672) sırasında bu durumu destekleyen parti liderlerinin yargılanması ve sürgüne gönderilmesi benzeşmektedir. Türkiye'deki Demokrat Parti (DP)'nin başkanı Adnan Menderes'in idam edilmesi ve çoğu DP'li meclisteki milletvekillerin Yassı Ada'ya hapse gönderilmesi (Dursun, 2001: 82-98) Kenya'daki durum ile örtüşmektedir. Türkiye'de görülen bu tür etnik çatışmaların ülke bütünlüğüne zarar verdiği büyük oranda görülmüştür. Kenya da kendi iç çatışmalarının herhangi bir yarar sağlamayacağını görmeli ve ülkesini birlik içinde tutmanın yollarını aramalıdır. Türkiye'deki bütünlük mesajları Kenya birliği için önemli yer tutabilir. Unutulmamalıdır ki etnik çatışmalar yaşanan bir ülkenin güvenliği de tehlikeye girer. Kenya, çevresinde gelişen ve Doğu Afrika'yı özel olarak ilgilendiren askeri uluslararası sorunlar karşısında

zor duruma düşmek istemiyorsa Türkiye'deki etnik bölünmüşlüklerin önlenmesi konusunda dersler çıkarmalıdır.

Sivil toplum örgütlerinin gelişimi

Türkiye-Kenya karşılaştırmasında basın yayın özgürlüğünün ve sivil toplum örgütlerinin halkı bilinçlendirme çalışmalarının son yıllarda geliştiği yönde benzerlik göstermesi de örnek verilebilir. 1980'lerde sivil toplumun öneminin Türkiye'de algılanması Kenya'da 1990'ları bulmuştur. Türkiye'deki sivil toplum oluşumu, 1980 askeri müdahalesiyle Türk toplumunu siyasetten arındırma sürecine girilmesine ve totaliter bir şekilde devletin toplumun her alanını kontrol etmesine karşın ANAP'ın (Anavatan Partisi) demokrasiyi vaat etmesiyle gündeme gelmiştir. Sivil toplum, Türkiye demokrasisinin tesisi için olmazsa olmaz koşul olarak kabul edilmiştir (Keyman ve Sarıbay, 2000: 104-105, 111-112). Demokrasinin gereklerinden olan sivil toplum ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünlere gelmesini sağlayan en önemli faktördür. Kişisel özgürlüklerin yanı sıra basın yayın özgürlüğünün de gelişmesi Türkiye'nin demokratik adımlarını daha da sağlam atmasını sağlamıştır.

Kenya'da 1990'ların başlarında kendilerini gösteren sivil toplum örgütleri Kenyalı olmanın önemini halka açıklamaya çalışmıştır (Mwega ve Ndung'u, 2002) Demokratikleşmenin olumlu bir gelişmesi olan sivil toplum örgütleri 2000'li yıllarda da siyasi süreçte etkili olmayı başarmıştır. Bu önemli gelişmeyle Kenya'daki etnik çeşitliliğe sahip halk, etnik yapılarının İngilizler ve Batı tarafından kullanıldığını ve bir bütün olunması gerektiğini basın yayının belli oranda özgürleşmesiyle ve eğitim oranının artmasıyla kavramışlardır. Fakat bu baskıların varlığını kolonicilik döneminden beri yaşayan ve dile getiremeyen halk sesini ancak sivil toplum örgütleri kanalıyla duyurabilmiştir. Dolayısıyla iki ülke de esas olarak sivil toplum örgütlerini halkın siyasi gündem karşısındaki sesi ve ülkelerin sosyal kalkınmaları alanında bir atılım olarak görmüştür. Özellikle Türk sivil toplum örgütlerinin ülkenin bilinçlenmesinde ve bireylerin bilgilendirilmesindeki rolü düşünüldüğünde aynı başarı oranının Kenya'da da yakalanması zor gözükmemektedir. Bu noktada Türk sivil toplum örgütleri zaten dış dünyaya açılma konusunda son derece isteklidirler. Belli alanlarda Kenya sivil toplum örgütleriyle yapılacak işbirliği, Kenya sivil toplum örgütlerinin kurumsallaşmalarında büyük pay sahibi olacaktır.

Jeopolitik konumun değerlendirilmesi

ABD'deki ikiz kulelere saldırılar konusunda uluslararası sistemdeki ülkelerin terörizmle savaş için harekete geçmeleriyle Türkiye ve Kenya yine ortak noktada buluşmuştur. Her iki ülke de ABD'nin yanında yer alarak Washington hükümetini desteklemişlerdir. Demokratik düzene İngiltere tarafından bağımsızlığının verilmesiyle geçen Kenya, Soğuk Savaş sonrası iki kutuplu uluslararası sistemin Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle tek kutuplu hale gelmesi üzerine ABD tarafını seçmiştir. 12 Eylül 2001'de ABD'nin ikiz kulelerine yapılan saldırılardan sonra Washington hükümeti İslami terörü dünya gündemine taşımıştır (Sessoms, 2010: 335-346). Bununla beraber Müslüman kesimin yoğun olduğu Kenya'nın ABD yanlısı tavır alması tüm İslam dünyasını şaşırtsa da bu davranış uluslararası sistem tarafından olumlu karşılanmıştır. ABD'nin Doğu Afrika'daki müttefiki olan Kenya'dan terörizm konusunda tam destek alması, Kenya'ya yapılan ekonomik yardımlar ve Kenya'nın ABD ortağı İngiltere'nin kontrolünde olmasıyla da yakından ilişkilidir (Vakit, 2003). Daha önce de, PKK terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın Kenya'dan Türkiye'ye teslim edilmesinde önemli rol oynayan ABD (Ünver, 2010: 1-11), Türkiye ve Kenya'nın ortak müttefiki olma niteliğini taşımaktadır. Ortak müttefikliğin yanı sıra ülke olarak buldukları konum itibarıyla Kenya ve Türkiye jeostratejik öneme de sahiptir. 11 Eylül sonrası stratejisi açısından ABD'nin Kenya'nın istikrarlı bir müttefik olmasına çok

ihtiyacı vardır. Kenya, Ümit Burnu, Yemen, Körfez ve Doğu Afrika için hayati önemde bir istihbarat merkezidir. Bu arada denize kıyısı olmayan komşuları dünya ekonomisiyle bağlantıları yoluyla Kenya'ya gereksinim duyarlar (Bunting, 2008). Önemli bir ticaret limanı olan Mombasa limanından yapılan ticaret hem Batı hem Afrika için oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin boğazlara sahip, ticarete Avrupa ve Asya'yı bağlaması kadar önemli olan Kenya'nın stratejik konumu Türkiye ile benzeşen diğer bir noktayı vurgular. Bu noktada Türkiye'nin sahip olduğu Karadeniz ve Akdeniz limanlarının işletilmesi Kenya limanlarının da işletilmesine bir örnek oluşturabilir.

Zamanla bölgelerinde en iyi konuma gelen Kenya ve Türkiye bölgesel yönde attıkları gelişme adımlarıyla da benzerlik göstermektedirler. Örneğin Kenya, Uganda ve Tanzanya ile önemli karşılıklı ekonomik ilişkiler kurarak güçlü bir üçlü oluşturmaktadır (Milnera ve diğ., 2005: 330). Sudan'daki iç savaşta ve Somali'deki merkezi hükümet otoritesinin oluşturulmasında aktif bir rol üstlenmiştir. Sudan barış müzakerelerinde Hartum hükümeti ve Güney Sudan isyancılarıyla 20 yıllık savaşı sona erdiren anlaşmalar, Kenya'da sonuçlanmış ve imzalanmıştır. Günümüzde halen sürmekte olan Somali'den gelen mülteciler için yapılan müzakerelere ev sahipliği yapmaktadır (The World Factbook, 2010). Üçüncü dünya ülkesi olan Kenya, politikalarıyla Doğu Afrika'da önemli bir konumdadır. Diğer ön plana çıkan ülkeler olan Tanzanya ve Uganda ile Mart 1996'da Doğu Afrika Birliği'ni yeniden kuran Kenya, bölgede daha da etkili bir güç konumuna gelmiştir. Birlik, gümrük vergilerini ve tüketici rejimlerini düzenlemeyi, emeğin serbest dolaşımını ve alt yapının iyileştirilmesini hedeflemektedir (Regional Economic Communities (RECs), 2010). Nairobi, Afrika Birliği'nin ve Doğu Afrika'nın iletişim ve ekonomik lokomotifi olmuştur. Kenya bir anda Doğu Afrika'nın en iyi bölge bağlantıları, alt yapı sistemi, eğitimli personeli olan ülkesi konumuna gelmiştir (The World Factbook, 2010). Türkiye'nin bölgesel gelişmeler yönünde attığı adımlara ise en güzel örneği hem Rusya ve Balkanlarla hem Batı Avrupa, ABD ve Yunanistan'la hem de Ortadoğu'yla yaptığı dostluk antlaşmalarından (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2010) verebiliriz. Cumhuriyetin ilk yıllarında yönünü tamamen Batı'ya dönen Türkiye artık dış politika yapmada gün geçtikçe ustalaşmakta ve jeopolitik konumunu gerek bölgesel güçlere gerekse de uluslararası güçlere karşı oldukça iyi kullanabilmektedir. Türkiye'nin girişimci dış politikası onu kısa zamanda kendi bölgesinde bir süper güç haline getirmeye başlamıştır. Girişken bir dış politikanın bir ülkeyi güçlendirdiği açıktır. Kenya da kendi bölgesinde böyle bir atılıma başlamıştır ve Türkiye'nin dış politika çizgisinde ilerlemesi durumunda bölgesel olarak daha çok avantaj elde edebilecektir.

Sağlık sorunlarına çözüm getirme

Bu iki ülkeyi ortak noktada buluşturan bir diğer etkenin de salgın hastalıklar olduğu söylenebilir. Kenya'daki açlık ve yoksulluktan kaynaklanan AIDS, tüberküloz, sıtma gibi hastalıklar salgın iken (World Bank Documents, 1994: 211) Türkiye'de süreç içerisinde Çernobilli bitkilerden kaynaklanan hastalıklar, deli dana salgını, kuş gribi, domuz gribi, Kırım Kongo kenesi ısırığı ölümleri Türk halkının sağlığını tehdit etmiştir ve bu tehdit görelide olsa devam etmektedir. Türkiye'den çok daha fazla sağlık sorunları yaşayan Kenya'da HIV/AIDS, sıtma ve tüberküloz genel sorundur. Bu sorunu aşabilmek için uluslararası ve ulusal düzeyde atılan adımların dışında bölgesel düzeyde de hükümetler arası atılımlar yapılmıştır. 10 Kasım 2004'te Kenya Başkanı Kibaki, Tanzanya Başkanı Benjamin Mkapa, Uganda Başkanı Yoweri Museveni ve Raunda Başkanı Kagame, sıtma, tüberküloz ve AIDS ile savaş için ekonomik yardım çağrısında bulunmak üzere devlet başkanları düzeyinde toplanmışlardır (Mwangi, 2004). Türkiye'de de son dönemdeki domuz gribi, kuş gribi salgını ve kene vakaları için kriz masaları oluşturulmuş, salgının görüldüğü yerlerdeki kuşlar itlaf ekiplerince itlaf edilmiş, kene ölümlerinin önüne geçmek için ilaçlamalar yapılmıştır (Milliyet, 2005). Türkiye sağlık alanında bu hastalıklarla mücadelesi sonrasında büyük aşamalar kaydetmiştir. Sağlık kurumları

modernleştirilmiş, söz konusu hastalıklarla savaşmak adına daha uzman ve donanımlı ekipler kurulmuştur. Kenya'nın Türk sağlık sisteminden yararlanması düşünüldüğünde yaşadığı bu sorunları aşması daha kolay bir hale gelebilecektir.

Uluslararası örgütlerde girişimcilik

Son olarak Türkiye ve Kenya karşılaştırmasının en olumlu benzerliğinin her iki ülkenin de bölgesel ve uluslararası entegrasyonlarda etkin birer üye olarak yer almaları olduğu söylenebilir. Küresel süper güçlerin etkinlikleri bir kenara bırakılacak olursa kendi potansiyellerini en iyi şekilde bu entegrasyonlarda gösteren Kenya ve Türkiye, uluslararası sisteme gün geçtikçe daha hızlı bir şekilde adapte olmaktadır. Doğu Afrika Birliği (EAC), Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), ACP (Afrika-Karayip-Pasifik), Gelişme İçin Hükümetlerarası Otorite (IGAD), Afrika'nın Gelişimi İçin Yeni Ortaklık (NEPAD), Commonwealth (Milletler Topluluğu), Afrika Birliği (OAU/AU), Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Bölgesel Birlik İçin Hint Okyanusu Kıyısı İşbirliği'nde aktif üye olan Kenya (Kenya Dışişleri Bakanlığı, 2010); Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), BM, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİB), İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), WTO, IMF, WB gibi uluslararası ve bölgesel kuruluşlara da üyedir ve bu noktada aynı derecede aktif olan Türkiye ile benzerlikler göstermektedir. Ayrıca IMF ve Dünya Bankası'ndan ulusal reformlar uygulamak için aldıkları yardımlar da diğer üçüncü dünya ülkeleri ve gelişme yolunda ülkeler gibi Kenya ve Türkiye'yi birbirine yaklaştırmaktadır. Türkiye ve Kenya arasındaki benzerliklerin temelinde dış kaynakların ülke ekonomisini yönlendirmeleri neticesinde ortaya çıkan sorunlar ve yine dış güçlerin ülke içi karışıklıkları desteklemeleri yatmaktadır. Türkiye kendi üyesi olduğu kuruluşlarda aktif roller üstlenmeye başlamıştır. Bu aktiflik beraberinde daha fazla güvenlik ve ekonomik kaynak getirmektedir. Kenya da Türkiye'nin gösterdiği bu aktifliği uygularsa büyük fırsatlar yakalama imkanları bulabilecektir.

SONUÇ

Günümüz küreselleşen uluslararası sisteminde gelişmiş, gelişme yolunda ve geri kalmış ülkeler yer almaktadır. Bu üçlü ayrıma göre gelişme yolunda ülke grubuna giren Türkiye ile geri kalmış ülke olan Kenya'nın siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak yaşamış ve yaşamakta olduğu olgu ve olaylardan yola çıkarak temelde uluslararası sistemdeki birçok ülkenin aynı süzgeçten geçtiği ve oldukça benzer süreçler yaşadığı öngörülmüştür.

Günümüze bakıldığında Türkiye ve Kenya' da bu süzgeçten geçmiş iki ülkedir. İki ülkenin yukarıda gösterilen alanlardaki yapısal benzerliklerine rağmen sistematik olarak bir takım farklılıklar göstermesi son derece doğaldır. Türkiye, sömürgeleşme geçirmemiş tarihsel yapısıyla ve jeopolitik konumuyla Kenya'dan çok daha farklı bir konumdadır. Gerek Avrupa Birliği ile ilişkileri sonucu olgunlaşmaya başlayan demokrasisi ve gerekse ülke içindeki çağdaşlık düzeyiyle Kenya'nın çok önündedir. 1998 yılındaki Afrika açılımıyla (Özkan ve Akgün, 2010: 530) sadece Afrika'ya değil, aynı zamanda dünyaya da açılan Türkiye bu noktaya gelene kadar geçirdiği sancuları ve evrimleri iyi inceler ve bunlardan gerekli dersleri çıkarırsa, bir zamanlar Tunus'a ve Mısır'a model olduğu gibi Sahara-altı Afrika'ya da örnek oluşturabilir. Aynı zamanda Türk halkının özünde bulunan ırkçılık karşıtlığı ve yardımseverlik de bölgeye yansıtılırsa Türkiye, Kenya gibi büyüme sancuları geçiren Afrika ülkelerinin terapisi olabilir.

Ortak yapıların varlığı Türkiye'yi Kenya konumuna sokmayacağı gibi Türkiye'nin Kenya gibi ülkelere model olma olasılığını arttırmaktadır. Bu olasılık, iki ülkenin arasındaki benzerliklerden değil,

bu benzerliklerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda aratacağıdır. Muhammed Ayoob⁵ ve daha William Reno'nun⁶ önemle değindiği gibi Afrika'nın da içinde bulunduğu üçüncü dünya ülkeleri gelişmiş ülkelerin önceden izledikleri süreci henüz yaşamaktadırlar. Bu bağlamda izledikleri yolu, kendilerinden önce geçmiş olan ülkeleri örnek alarak ve onların hangi olay karşısında nasıl hareket ettiğini iyi yorumlayarak tamamlayabilirler. Günümüzde Kenya hem bölgesel hem de küresel olarak pek çok tehdit altındadır. Bölgesel olarak çevre ülkelerdeki istikrarsızlık her an Kenya'ya sıçrayabilir, küresel olarak da Batılı güçlerin yeni bir kolonileştirme politikasıyla karşılaşabilir. Bu nedenle Kenya Türkiye'nin yeni dış politikasında önem verdiği Afrika açılımına güvenirse kendisini daha rahat hissedebilir. Bunu da sadece Türkiye ile olan ikili ilişkilerini arttırarak değil, Türkiye ile olan benzer yapılarını ve süreçlerini Türkiye'nin geçmişte çıkardığı dersleri örnek alarak ve bunları yorumlayarak yapabilir.

Türkiye gibi gelişme yolunda bir ülkenin geçmişte yaşamış olduğu özellikle devlet ve millet olma aşamasında karşılaştığı evrelerin Kenya gibi gelişmemiş ülke statüsündeki bir ülkede yaşanabilirliği çalışma kapsamında incelenmiştir. Tüm bu noktalarda bütün bir kıyaslama öne sürmek asla söz konusu değildir. Ne var ki, ülkeler sadece ekonomik yapıları ya da siyasi gelişmişliklerine göre değil buldukları coğrafya, stratejik konumları, etnik yapılanmaları, kültürel yapılanmaları gibi faktörlerle özel bir yapıya sahiptirler. Çalışmada Kenya ve Türkiye'nin benzerliklerinin varlığına işaret edilmesindeki amaç ise iki ülke içinde yaşanmış olan olay, olgu ve problemlerin aşağı yukarı benzer olduklarını göstermek ve bu bağlamda Türkiye'nin Kenya'ya gelişme yolunda bir model ülke oluşturabileceğinin altını çizmektedir. Daha önce incelenmemiş bu benzerliklerin çalışma sonrasında gözden geçirilip literatüre kazandırılması da çalışmanın bir diğer hedefidir.

KAYNAKÇA

- “Adjustment in Africa: Reforms, Results and The Road Ahead”, *World Bank Documents*, Oxford University Press, New York, 1994
- “Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'nun Öldürülmesi ve Meclis Araştırma Komisyonu”, 29 Haziran 2000, <http://www.belgenet.com/rapor/mumcurapor.html> (Erişim Tarihi 20 Aralık 2010)
- “Human Development Index (HDI) - 2010 Rankings”, United Nations, <http://hdr.undp.org/en/statistics/> (Erişim Tarihi 20 Aralık 2010)
- “Kenya'da Terör Oyunu”, *Vakit*, 23 Temmuz 2003
- “Kenya and the IMF”, International Monetary Fund, 23 Kasım 2010, <http://www.imf.org/external/country/KEN/index.htm> (Erişim Tarihi 26 Aralık 2010)
- “Kırgızistan Türkiye'yi turizmde model ülke seçti”, 23 Mayıs 2008, <http://www.msxlabs.org/forum/kirgizistan/171552-kirgizistan-turkiyeyi-turizmde-model-ulke-secti.html> (Erişim Tarihi 29 Aralık 2010)
- “Kuş gribi Türkiye'de”, *Milliyet*, 9 Ekim 2005, <http://www.milliyet.com/2005/10/09/yasam/ayas.html> (Erişim Tarihi 22 Aralık 2010)
- “Turkey as the Great Mediator”, *The Economist*, 21-28 Ağustos 2010
- “Türkiye IMF ile 19 kez stand-by anlaşması gerçekleştirdi”, *Anadolu Ajansı*, <http://www.tumgazeteler.com/?a=2835680> (Erişim Tarihi 25 Aralık 2010)
- “Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar”, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, http://www.mfa.gov.tr/data/AB/etki_degerlendirme.pdf, (Erişim Tarihi 21 Aralık 2010), s.1-51
- “Who Are The Kenya People?”, <http://www.kenya-advisor.com/kenya-people.html> (Erişim Tarihi 20.12.2010)

⁵ Mohammed Ayoob, *Third World Security Predicament*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London, 1995, s. 8-21

⁶ William Reno, “Clandestine Economies, Violence and States in Africa”, *Journal of International Affairs*, March 22, 2000, s. 433-459

- Atar, Ersan ve Ezelhan Üstünkaya; "2000'de Hala Faili Meçhul", *Milliyet*, 24 Ocak 2000
- Ayoob, Mohammed; *Third World Security Predicament*, Lynne Reinner Publishers, Boulder, London, 1995
- Bunting, Madeleine; "Kenya kabile değil ekonomi kurbanı", *Radikal*, 16 Ocak 2008
- Delf, George; *Jomo Kenyatta Towards Truth About 'The Light of Kenya'*, The Garden City Press, Hertfordshire, 1961
- Dursun, Davut; *27 Mayıs Darbesi*, Şehir Yayınları, İstanbul, 2001
- Dursun, Davut; *Demokrasi Sorunu ve Türk Demokrasisi*, İşaret Yayınları, 1999
- Eldem, Vedat; *Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Ankara, TTK, 1994
- Elkins, Caroline; "The Struggle for Mau Mau Rehabilitation in Late Colonial Kenya", *International Journal of African Historical Studies*, Vol. 33, Issue 1, 2000
- Earle, Edward Mead; *Bağdat Demiryolu Savaşı*, çev. Kasım Yargıcı, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1972
- Erdem, Selim Efe; "Türkiye model ülke oldu", *Star Gazetesi*, 1 Aralık 2010, <http://www.stargazete.com/ekonomi/turkiye-model-ulke-oldu-haber-312596.htm> (Erişim Tarihi 29 Aralık 2010)
- Harbeson, John W.; *Nation-Building in Kenya; The Role of Land Reform*, Northwestern University Press, Evanston, 1973
- Ilıcak, Güneş G.; "Namus Sözleri Unutuldu", *Radikal*, 24 Ocak 2000
- Karatepe, Şükrü; *Osmanlı Siyasi Kurumları*, İz Yayınları, İstanbul, 2004
- Kedourie, Elie; "The End of the Ottoman Empire", *Journal of Contemporary History*, Vol. 3, No. 4, 1918-19: From War to Peace, Ekim 1968
- Kenya Dışişleri Bakanlığı, *Foreign Policy*, http://www.mfa.go.ke/index.php?option=com_content&view=article&id=56&Itemid=66 (Erişim Tarihi 21 Aralık 2010)
- Keyman, E. Fuat ve Ali Yaşar Sarıbay; *Global Yerel Eksende Türkiye*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000
- Lozan Sulh Muahednamesi, 38.-43. Maddeler, Türk Tarih Kurumu, <http://www.ttk.org.tr/index.php?Page=Sayfa&No=249> (Erişim Tarihi 19 Aralık 2010)
- Mahiroğulları, Adnan; "Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 50 (2005-2/2006-1) Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan Özel Sayısı, 2005, s. 1275-1288
- Mboya, Tom; *Kenya*, Praeger Publishers, Inc, London, 1970
- Milnera, Chris et al.; "Some Simple Analytics of the Trade and Welfare Effects of Economic Partnership Agreements", *Journal of African Economies*, Volume 14, Number 3, 2005, s. 327-358
- Mwangi, Mburu; "Region a Hub of Activity as Leaders Hold Series of Talks", *Kenya Daily Nation*, 20 Kasım 2004
- Mwega, Francis M. ve Njuguna S. Ndung'u; "Explaining African Economic Growth Performance: The Case of Kenya", *Draft Final Report for the AERC Collaborative Project*, May 2002
- Oran, Baskın; *Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003
- Orlale, Odhiambo; "Passport Contradicts Biwott Claim", *Saturday Nation*, 5 March 2000
- Özer, Asena; *Kenya İç Savaşının Sosyo-Politik Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, 2005
- Özkan, Mehmet ve Birol Akgün; "Turkey's opening to Africa", *Journal of Modern African Studies*, cilt 48, sayı 4, 2010, s. 525-546
- Rake, Alan; *Tom Mboya: Young Man of New Africa*, Doubleday & Company INC., Garden City, New York, 1962

F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi 2012-22/1

Regional Economic Communities (RECs), “East African Community (EAC)”, <http://www.africa-union.org/root/au/recs/eac.htm> (Erişim Tarihi 15 Kasım 2010)

Reno, William; “Clandestine Economies, Violence and States in Africa”, *Journal of International Affairs*, Mart 22, 2000, s. 433-459

Sambanis, Nicholas; “Poverty and the Organization of Political Violence: A Review and Some Conjectures”, Susan M. Collins and Carol Graham, (eds.), *Brookings Trade Forum 2004*, Brookings Institution, Washington, DC, 2004, s. 165-222

Sessoms, Allen L.; “Terrorism after 9/11/01: One Americans Perspective”, <http://www.bibliojuridica.org/libros/2/833/12.pdf> (Erişim Tarihi 25 Aralık 2010), s. 335-346

The World Factbook, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ke.html> (Erişim Tarihi 12 Aralık 2010)

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/> (Erişim Tarihi 25 Aralık 2010)

Ünver, H. Akın; “Turkey’s ‘Kurdish initiative’: What went wrong? (Or did it?)”, *Turkish Policy Centre*, 2010 Washington, 8 Aralık 2010, s. 1-11

World Intellectual Property Organization, <http://www.wipo.int/portal/index.html.en>

Yavuz, Bige Sükan; “Fransız Arşiv Belgelerinin Işığında Chester Demiryolu Projesi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 24, Kasım 1999-2003 ss. 527-561

EXTENDED SUMMARY

Within the last three decade, Turkey has leapt forward politically, economically and socially and has been the subject of public debate on whether Turkey might be a model to underdeveloped countries. These debates are maintained over the Middle East, Latin America and African countries. In this regard, this paper assesses the question of whether Turkey might be a model to the African state, namely Kenya.

This paper aims to evaluate the question taking into consideration of common features between the two countries. However, it is not aimed solely to compare the two countries.

Beyond the similarities between two countries in terms of their cosmopolite population structure, the importance of their geostrategic locations makes it possible for the parties to implement same political and economical policies. Turkey, as a developing and nation-state country, has potential of being a model to relatively underdeveloped Kenya. Taking into considerations of importance of economic and political freedom together with intellectual freedom in terms of democracy, Turkey might be a model to Kenya. It is possible to compare Mau Mau uprising in Kenya to political clashes in Turkey in 1980’s and even to Kurdish problem. When taken into account that Turkey negotiated the chaotic atmosphere relatively thanks to development strategies, it is possible for Kenya to negotiate the existing clashes in the same way. Another common area to mention is importance of civil society. Civil society gains importance in Kenya as of 1990’, as in Turkey as of 1980’s. Turkey, as a country taking charge in international and regional organizations, might be a model to Kenya.

Turkey might be a model to sub-Sahara countries so long as they analyze the process undergone by Turkey in the way that Turkey was a model to Egypt and Tunisia thanks to its initiative policy towards Africa in 1998. It might be advantageous for African countries such as Kenya to originate Turkey in terms of anti-racist and humanitarian features.

Similarities between the two parties strengthen the possibility of Turkey being a model to Kenya. Third world African countries such as Kenya presently have undergone the development process which developed countries undergone before. So, it create opportunity for African countries take measures in time analyzing the process which the developed countries undergone. Today Kenya

is under threat regionally and globally. These threats are the possibility of spreading conflicts in neighbour countries to Kenya and recolonisation policy of the Western countries. So, Turkey's recent initiative policy towards Africa can be helpful in the steps to be taken by Kenya. It can be possible not only to develop reciprocal trade, but also taking Turkey as model analysing the process undergone by him. With the aim of making contribution to literature, the reason to mention the similarities politically and historically between Turkey and Kenya is to underline high potential of Turkey being a model to Kenya.